

چارەنووسی پروژەى فراوانکردنى بەرھەمھێنانى 250 ملیۆن پى سىجا گازى كۆرمۆر

01-09-2024

نووسەرەگان

مەحمود بابان

كۆرتە : پروژەىەكى سەروو 800 ملیۆن دۆلارى كەوا سى لەسەر چوار كارەكانى تەواوكراوه بەجێبەهێندى
يان لە ئەمسالدا تەواودەكرىت، لێرەدا هەلۆهسته لەسەر زیادبوونى بەرھەمھێنانى گازى سرووشتى ھەرىمى
كوردستان دەكەين و بەدواى ئەوەدا دەگەرین كە ئايا زیادبوونى ئەم بەرھەمە كە لەنۆخۆ و بۆ دەرەوہى
ھەرىمى كوردستان خواستى لەسەر ھەيە دەرھتە يان ئالینگارىيە لەم ناوچەيە و لە داھاتوودا.

رۇزى 19 ئاب 2024 كۆمپانىيى دانەگاز بەفەرمى و بە پاننامە بەك [i] لە [يازى دارايى ئەبوزەببىيەو \(ADX\)و](#) كۆتايى بە گزىبەستى كاركردى كۆمپانىيى ئىنەرفلېكىسى كەندى ھىنا كە كارى لە تەواوكردى پروزەي گازی كۆرمۇر [KM250](#) دەكرد، بەلام تاوھكو ئىستا باسنەكراوھ كى پروژەكە تەواو دەكات و كەي تەواو دەكرىت؟

پروزەي زىادكردى ئاستى بەرھەمھىننى گاز لەلايەن دانەگاز و ھاوبەشەكانىيەو لە كىلگەكانى كۆرمۇر و چەمچەمال دەگەرپتەو بە بۇ سالى 2019 لەكاتى واژۇكردى "رىكەوتنى 20 سالى فرۇشتى گاز" [ii] لەگەل حكومەتى ھەرىمى كوردستان، بەلام بەھۇي كۆرۇنا و بەردەوامى ھىرشە درۇننىيەكانەو چەندىن سالى كارەكانى راگىراوھ و تەواوناكرىت، دوايىن ھىرشى درۇنى كە لە نىسانى ئەمسالدا بوو، بووھۇي كىشانەوھى كۆمپانىيەكە [iii]، چونكە جگە لەزىانى ماددى بووھۇي گىلاندىستدانى چەند كرىكارىكى كۆمپانىيەكەش.

پروزەيەكى سەروو 800 مىلۇن دۇلارى كەوا سى لەسەر چوار كارەكانى تەواوكرەو بەجىبەدەھىلدرىت يان لە ئەمسالدا تەواو دەكرىت، لىرەدا ھەلۇەستە لەسەر زىادبوونى بەرھەمھىننى گازی سرووشتى ھەرىمى كوردستان دەكەين و بەدواي ئەوھدا دەگەرپن كە ئايا زىادبوونى ئەم بەرھەمە كە لەنۇخۇ و بۇ دەرەوھى ھەرىمى كوردستان خواستى لەسەر ھەيە دەرھەتە يان ئالىنگارىيە لەم ناوچەيە و لە داھاتودا.

پروزەي KM250 و چىرۇكى ئىكىستان و ئىنەرفلېكىسى كەندى

پروزەي KM250 لە [كىلگەي گازی كۆرمۇر](#) بە كۆزەمى 806 مىلۇن دۇلار دروستدەكرىت، كە وىلايەتە يەكگرتوۋەكانى ئەمريكا بىرى 250 مىلۇن دۇلارى ۋەك قەرز بۇ دابىنكردوۋە كاتىك لە كانوونى يەكەمى 2020دا دەستكرا بە پروژەكە لەلايەن كۆمپانىيى ئىكىستانى ئەمەرىكىيەوھە. دواتر لە 2022دا ئەم كۆمپانىيە لەلايەن ئىنەرفلېكىسەو كىرەپەوھە دووبارە دەستكرا بەتەواوكردى پروژەكە [iv]. پىويستە ئامازە بەوھش بەكەين كەوا لەسەرەتاوھ ھەردوۋ كۆمپانىيى بىلستەر و ھاڧاتىكى توركى ۋەك بەلىندەرى دووھم لەگەل ئىكىستان كارەكانىان جىبەجىدەكرد.

ئىستا، پروژەكە سى لەسەر چواری زىاتر تەواوكرەو، كە ئەگەر ئەو كارانەي دىكەي ماوېتە تەواوبكرىت ئەوا رۇژانە بەرھەمھىننى 250 مىلۇن پىنى سىجا گازی دىكە لە كىلگە گازیيەكانى كۆرمۇر و چەمچەمالەوھە زىاتر دەبىت، كە ئەمەش بىرىكى زۇرە ھەرچەندە پلانى فراوانبوونەكە لەسەرەتادا بۇ 500 مىلۇن پىنى سىجا گازی رۇژانە بووھە بۇ ئەوھى ئاستى بەرھەمھىننى گاز لە ھەرىمى كوردستان بگەبەنرىتە 1 مىليار پىنى سىجا لەرۇژىكدا.

بەپىنى زانىارىيەكان لەماوھى رابردوۋا كاركردىن لە پروژەكەدا بەردەوام بووھە لەلايەن دانەگاز و ھاوبەشەكانىيەو، بەلام كارەكان ۋەك ئەو رۇژانە نىيە كەوا لەسەرەو 1500 كرىكارى كۆمپانىيى ئىنەرفلېكىس و بەلىندەرەكانى كارىان لە بنىاتنانى پروژەكەدا دەكرد؛ ھەرچەندە [ئىنەرفلېكىس](#) ئامازە بەوھدەكات كە رىژەي 85% كارى پروژەكەي تەواوكردوۋە، بەلام بەپىنى زانىارىيەكان رىژەكە لەسەرەو 75% ۋەيە و كارەكانى ۋەك بىناسازى، دانانى ئامىز و كەرەستەكانى پروسەي بەرھەمھىننى گاز، كرىنى ئامىرەكان تەواوبوۋە، لەكاتىكدا كارى زۇر وردى ۋەك بەستتەوھى كىپل و واىەر و كارەبايى پروژەكە ماوھە، كەئەمەش ھەم وردە و ھەمىش كاتى دەوئىت بۇ ئەنجامدان و تەواوكردى ھەرچەندەش رىژەيەكى زۇرىش نەبىت.

كۆمپانىيى ئىنەرفلېكىس لە راپۇرتى چارەكى يەكەمى 2024دا [v] ئامازە بە كەمبوونەوھى داھاتى كۆمپانىيەكە دەكات بەھۇي دواكەوتن و زىادبوونى خەرجى پروژەي گازی KM250 كوردستان، كە بە EH Cryo ناسراوھە. كۆمپانىيەكە لەو بارەيەوھە دەلئىت "كۆمپانىيەكە پىششىبىنى زىادبوونى تىجوۋى خەملىنراۋى تەواوكردى پروژەكە دەكات و ئەمەش وادەكات كە 41 مىلۇن دۇلار زىانىان لىپكەوئىت".

لەلايەكى دىكەوھە باس لە ھاتنى كۆمپانىيى [ھاڧاتىكى توركى](#) دەكرىت بۇ تەواوكردى پروژەكە، كە پىشووئىش بەلىندەرى دووھمى جىبەجىكردىن بووھە لەم پروژەيەدا. ئەگەر ئەم كۆمپانىيا توركىيە راستەوخۇ پروژەكە لە دانەگاز و ھاوبەشەكانىيەوھە ۋەرىگرىت، ئەوا نابتى ئەوھش نادىدە بگرىن كەوا كۆمپانىيى ھاڧاتىك لەسالانى رابردوۋا بنىاتنەرى ھەر سى وىستگەي كارەباي [ھەولنىز](#)، [سلىمانى](#) و [دھۇك](#) بووھە ونزىكەي سالىك زىاترىشە مىكانىزىمى نوپى پارەدان بۇ ئەو گازەي وىستگەكان بەكارىدەھىنن و كۆمپانىيى دانەگاز دابىنى دەكات ھاتوۋەتە ئاراوھە.

زیادبوونی بەرهمهینانی گاز لە هەریمی کوردستان دەرفەت یان ئالینگارییە؟

زیادکردنی بەرهمهینانی 250 ملیۆن پپی سبجا گاز لە ماوهیەکە زەمەنی لەوشیوهەدا ئەگەر کارەکانی تەواوبکریت ئەوا بەمانای بەک لەسەر شەش کۆی ئەو پرۆژانەی عێراق دیت بۆ بەرهمهینانی گاز لەگەڵ تۆتال ئینجی فەرەنسی، بەیکر هیوزی ئەمریکی و سی ئین پی سی چینی و کۆمپانیای نیوخوای کردوویتی که لەماوهی سالی رابردوو و چوار سالی داهااتوودا برپار وایه بکەونه بواری جیبەجیکردنەوه.

ئەمەش سەرەرای بەرهمهینانی سوتانی گاز و پیسکردنی ژینگەکی بەو گازە لەگەڵ نەوتدا بەرهمهینانی که ئیستاش رژێی 35% کۆی گاز بەرهمهینانێ عێراق پێکدەهینیت و رۆژانە 1.19 ملیار پپی سبجا گاز بەفیرۆدەدات، که لەوڕوووشەوه دووهم وڵاتە لەسەر ئاستی جیهان.

زیاتر لە دوو دەیهی عێراق نەیتوانیوه و نەشەیلداوه پەرە بەرهمهینانی گاز بدات، سەرەرای دەیان واژۆ لەگەڵ گەرە کۆمپانیای جیهانیکان و گۆپینی شنیوازی گریبەسەنەکان، بەلام درێژە بە هاوردهکردنی گاز داوه و گازەکی خۆی بەفیرۆ داوه، که ئەگەر ئەم شنیوازه بەرهمهینانی و گرووپە چەکارەکان نەهێلن پرۆژەکان تەواوبکرین ئەوا حیکایەتی پشت بنیانانی ویستگەکانی بەرهمهینانی کارەبا بە گاز پیش بیکردنەوه لە دابینکردنی سەرچاوهی گاز لەسالی رابردوو بەروونی ئاشکرا و دردهکەویت.

هەریمی کوردستان قوناخیکی نوێ لە بەرهمهینانی گاز و سوود وەرگرتن لەگازی هاوێل هیناوه تە ئاراوه، هەربۆیەش دامەزرادووی [کابیرۆ](#) که یەکی لە دامەزرادنە سەرنجیان لەسەر کەمکردنەوهی دردانە دووانه ئۆکسیدی کاربۆن و یارمەتیدەری حکومت و کۆمپانیاکانە بۆ کەمکردنەوهی سووتانی گازێ هاوێل باس لە نموونەکی بەرهمهینانی گاز لە کیلگەکی حەسیرە لە گەرمیان دیکەن و راپۆرتی نەتەوهی بکرتووهکان لەبارەی "کەمکردنەوهی سووتانی گازێ هاوێل لە وڵاتانی عەرەبی" [\[vi\]](#) ئاماژە بەوه دەکات که وا هەریمی کوردستان بە گریبەستی هاوبەشیکردن لە بەرهمهینان، سووتانی گازێ هاوێل قەدەخە کردوو.

بەپپی داتاکانی [دامەزرادووی زانیاری وزه](#) ویلایەتە بەکرتووهکانی ئەمریکا (eia(2024، لەرووی گازەوه هەریمی کوردستان پشکی گەرە لە کۆی بەرهمهینانی گاز لە عێراق بەرهمهینانی که ئیستا دەگاتە یەک لەسەر چواری کۆی گازێ هاوێل بەرهمهینانراو لە هەموو عێراق، هەر وەها، ئەگەر ئەم پرۆژەیهش تەواوبکریت و ئاستی بەرهمهینانی بگاتە ئەو ئاستی که کۆمپانیاکە پلانی بۆ داناه، ئەوا لە ماوهیەکی دیاریکراوا نیووی کۆی گاز بەرهمهینانێ عێراق لە هەریمی کوردستانەوه دەبیت، هەموو ئەمانەش لەکاتیکی عێراق بەرهمهینانێ عێراق بەرهمهینانی گازی هاوێل و تاوێکی ئیستا نەتوانراوه سەرنجی وهبەرهمیانی بیانی بۆ وهبەرهمیانی لەم سیکتەرەدا رابکیشیت بە قازانجی رژێی سەروو 32% بۆ کۆمپانیاکان وهک لەگەری پینچ پلەس و شەشەمی گریبەستی نەوتی و گازبەکاندا بینیمان و برپاری سەردانی وهزیری نەوتی عێراق بۆ ئەمریکا بۆ هینانی سەرمايه گوزاری ئەمریکی بۆ 10 کیلگەکی گاز لە داهااتوودا.

کۆتایی

برپاروو پرۆژەکی لە نیسانی 2023 دا تەواوبیت، بەلام خرابە [نیسانی 2024 دا](#) وه و دواتریش خرابە نیووی دووهمی ئەمسالەوه و ئیستاش باس لە کۆتایی 2024 دیکریت، هەرچۆنیک بیت پرۆژەکی لە رابردوو بەهۆی هیرشی میلیشیایاکانە و داواکوت، بەلام ئیستا پرسیارەکان ئەمەیه، ئایا لە عێراق کێ دژی تەواوکردن و زیادکردنی بەرهمهینانی گازە بۆ هەریمی کوردستان و تەواوی عێراق؟ ئەمریکییەکان که 250 ملیۆن دۆلاریان بە قەرز داوه بە دانەگاز دەست لە تەواوکردنی هەلدەگرن؟ پیدانی پرۆژەکی بەرهمهینانی گاز و نەوت لە نیوواست و باشووری عێراق بە کریسینت پیتروۆلیوم چ کاریگەرییەکی لەسەر تەواوکردنی پرۆژەکی و فراوانبوونی لە داهااتوودا دەبیت؟ تەواوکردنی ئەم پرۆژەیه تا چ رادەیک پەيوهندی به وادهي نزيكوونهوهي [نوێکردنەوهی گریبەستی نوان ئیران و تورکیا](#) بۆ گاز هەیه؟ ئایا دانەگاز چ دەکات بۆ تەواوکردنی پرۆژەکی، خۆی بەمشیه خاوهی ئیستا تەواوی دەکات یان هاوبەشی دیکە دەهینیت بۆ تەواوکردنی کارەکانی ئەم سالد؟

لە کۆتاییدا، [ئینەرفلنکس](#) ئاماژە بەوه دەکات که سەرەرای هەلسەنگاندنی رهوشکە و هەموو بژاردەکان بۆ کارکردن بەلام شوینی پرۆژەکی سەلامەت نییە و ئەمەش دەرئەنجامیکە که لەلایەن شارەزایانی ئەمنیهی وه پالپشتی دیکریت، کهواتە چ دیکریت بۆ رەواندنهوهی ئەو ترسه ئەمنیهی و رهخساندنی رهوشیکی وها کۆمپانیاکان بتوانن پرۆژەکی تەواو بکەن، باچاوه پوان بین؟

i] *News details.* (n.d.). <https://www.adx.ae/english/pages/NewsDetails.aspx?viewid=20240820093531-DANA> 19 Aug] 2024

/ii] <https://www.danagas.com/operations/kri>

iii] Iraq Business News. (2021, April 26). *Dana Gas resumes \$600m expansion in Iraq | Iraq Business News.* Iraq Business News | All the Latest Business News From Iraq. [/https://www.iraq-businessnews.com/2021/04/27/dana-gas-resumes-600m-expansion-in-iraq](https://www.iraq-businessnews.com/2021/04/27/dana-gas-resumes-600m-expansion-in-iraq)

iv] Exclusive: Attacks on major Iraqi gasfield drive out U.S. contractors | reuters. (n.d.). [/https://www.reuters.com/business/energy/exclusive-attacks-major-iraqi-gasfield-drive-out-us-contractors-2022-08-30](https://www.reuters.com/business/energy/exclusive-attacks-major-iraqi-gasfield-drive-out-us-contractors-2022-08-30)

v] Enerflex Ltd., E. (2024). Q1 Quarterly Report. In *Management's Discussion and Analysis* (pp. 20_24). <https://www.enerflex.com/wp-content/uploads/2024-Q1-MDA-and-Financials.pdf>

.vi] *Reducing Gas Flaring in Arab Countries a Sustainable Development Necessity Shared Prosperity Dignified Life*